

VOORBERICHT.

Tot goed begrip van het doel der bij de vertaling van dit Bijbelboek gevoegde aantekeningen, acht ik het noodig, in enkele woorden mijne opvatting van het boek in zijn geheel en van zijne strekking uiteen te zetten. Wat den uiterlijken vorm betreft, bevat het boek de beschrijving van de liefde, door Salomo opgevat voor Shoelammieth, een eenvoudige landmeisje, het inbegrip van lichamelijke schoonheid, maar tevens van reine kuisheid en echt vrouwelijke zieledeugd. Het beschrijft, hoe de liefde ontstaat, hoe de minnenden elkander zoeken en vinden, de viering van het huwelijk, de dan volgende verkoeling en verzoening, dan wordt de bruid als heerlijk schoone, maar steeds ootmoedige vorstin beschreven, om met de bevestiging van het liefdeverbond in de geboorteplaats van Shoelammieth te eindigen. Zonder drama te zijn, heeft het boek in zoverre dramatischen vorm, dat zonder verdere aanduiding, dan uit den inhoud der woorden blijkt, verschillende personen sprekend worden ingevoerd. Ook de plaats en de tijd der handeling verandert herhaaldelijk. Hoewel nu in ons boek menschelijke liefde behandeld wordt, is toch toon en geest van het stuk zoo rein mogelijk. Niettemin ontstond ook in de Rabbijnsche scholen in de laatste eeuw vóór en de beide eerste eeuwen ná de gewone jaartelling herhaaldelijk discussie, of ons boek te recht of ten onrechte in den kanon der gewijde geschriften was opgenomen. Bij de opname, evenals later bij de handhaving, in den kanon schijnt men het boek zooland niet zuiver allegorisch, dan toch als typisch beeld te hebben opgevat voor de verhouding van Israël = Shoelammieth tot Zijn Schepper = Salomo. Als zuivere allegorie opgevat, zouden alle, ook de kleinste, trekjes in de beschrijvingen van personen en toestanden hun tegenbeeld moeten vinden in het geallegoriseerde, wat tot de meest gewrongen opvattingen aanleiding moet geven. Als globaal beeld verklaard, behoeven slechts de hoofdtrekken in verband te worden gebracht met de in de personen der handeling gesymboliseerden. Ik geloof daarom, dat deze laatste opvatting verre de voorkeur verdient. Zeker is, dat wij niet te doen hebben met een שיר עובדים (Ez. 33.32), een op zinnelijkheid berèkenden liefdezang; wát in het boek getypeerd wordt, daarover loopen de meeningen uiteen, hoewel de meeste verklaarders op het voetspoor van Midrash aan de liefde tusschen God en Israël denken.

Bij onze verklaring echter hebben wij ons streng bij den tekst gehouden en eenvoudig samenhang, gedachtengang en moeilijke uitdrukkingen enz. trachten op te helderen, terwijl wij ons van uiteenzetting van de toepassing der gebruikte beelden geheel hebben onthouden. Voor de daaromtrent bij oudere en nieuwere Joodsche schrijvers gangbare opvattingen verwijzen wij den deskundige naar de Commentatoren zelve.

HET HOOGE LIED

VERKLAARD DOOR

J. VREDENBURG

GODSDIENET ONDERWIJZER

TE

AMSTERDAM.

HET HOOGLIED.

I.

2 1 Lied der liederen, dat van Salomo is. „Hij kusse mij van de kussen zijns monds, — want heerlijk is uw kozen meer, 3 dan wijn! Voor den reuk zoo genotrijk uw oliën! als uitgegoten olie geurt uw naam! daarom voelen liefde voor u jongedochters!” „Trek mij — wij loopen hard u achterna” — „zoo bracht mij de koning in zijn binnenvertrekken — „wij willen juublen en in 't hart ons verblijden met u” — „laat ons roemend herdenken uw kozen, hooger dan den besten wijn —

HOOFDSTUK I. 1. שיר השירים, *lied der liederen*, d. w. z. het voortreffelijkste onder de liederen, niet: *lied van liederen*, uit verschillende zangen bestaande (MALBIEM); evenmin: *lied uit de talrijke liederen*, wat door שיר עבד משרי zou moeten zijn uitgedrukt. De uitdrukking is als in עבד עבדים, Gen. 9,25, slaaf in den hoogsten graad, eene omschrijving van den overtreffenden trap. De bepalende ך was hier bij het tweede woord noodig, omdat men een bepaald lied op het oog heeft, dat als het voortreffelijkste geroemd wordt. — אשר לשלמה, dat van Salomo is, d. w. z. v. s. door hem vervaardigd; volgens anderen: hem betreffende, dat over Salomo handelt. Het betr. voornw. אשר slaat op שיר, niet op השירים; men vatte dus niet op: voortreffelijkste van Salomo's liederen, maar: voortreffelijkste van alle liederen, dat door Salomo vervaardigd is. — De vraag, of ons boek al of niet door koning Salomo is geschreven, hangt voor een groot deel van subjectieve indrukken af. De Joodsche overlevering neemt het zeker aan. De ontwikkeling der oud-Hebreeuwsche taal is ons te weinig bekend, om uit het gebruik van bepaalde wendingen en uitdrukkingen iets met zekerheid te kunnen afleiden. Terwijl bijv. velen uit het bezigen van — שׁ voor

אשר als betrekkelijk voornw. concludeeren tot den lateren tijd van vervaardiging, meent o. a. DELITSCH dat de oudste oorspronkelijkste vorm van het woord juist שׁ was; dit komt dan ook in Rechteren als noord-Palaestinensisch provincialisme voor. De oude zangen en klaagliederen gebruiken het als stijlversiering, terwijl het in het oude proza ongebruikelijk is. Ons boek gebruikt nu שׁ overal, behalve in het zuiver prozaische opschrift. Evenzoo bezigt Jeremia in zijn profetisch boek steeds אשר, in zijne Klaagliederen daarentegen שׁ.

Eerste deel: 1,2—2,7. Het ontstaan der liefde in de harten der minnenden.

2. Naar RASHIE en IBN 'EZRA spreekt hier Shoelammith; volgens anderen: de aan het maal in het vorstelijk paleis gezeten dochteren Jerusalems (vs. 5); voor die laatste opvatting wordt aangevoerd, dat Shoelammith toch niet zelve zal melding maken van liefdeblijken van andere vrouwen! Naar mijne meening echter zegt het slot van vs. 3 niets anders dan: „Zooals ik, zoo zullen wel alle vrouwen voor u in liefde moeten ontvlammen!” Het is niet ijverzuchtige, maar in onbegrensde bewondering verzonken liefde, die meent, dat aller oogen moeten zien als de hare! — Shoelammith is verzonken in de herinnering aan hare liefde, haar beminde is niet bij haar, — maar aan hem denkend, (ישקני in den

שיר השירים.

א

שיר השירים אשר לשלמה: ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דרך מיין: לריה שמנך טובים שמן התורק שמוך עליכן עלמות אהבוך: משכני אחרוך נרוצה הכיניני המלך חרדיו נגילה וגשמחה כך נבכרה דרך מיין מישרים

derden persoon) ziet ze hem als het ware tegenover zich en gaat aanstonds in den tweeden persoon voort. — ריח, uw liefdebetugingen, liefkozingen. — טוב, hier in zinnelijke beteekenis: goed, genotbiedend.

3. לריה שמנך טובים, RASHIE: voor den reuk zijn uw oliën heerlijk; anderen, daar rii meestal geur en het werkw. geur verspreiden, niet: reuk en geur in zich opnemen beteekent: wat den geur betreft, zijn uw oliën goed. — שמן תורק. Het overigens altijd mannelijke שמן is hier vrouwelijk gebruikt, misschien om den woordklank, om niet twee zachte letters ך en ם op elkander te doen volgen: als olie, die gewoonlijk wordt uitgegoten, niet zalfolie, maar parfum-olie, die in de zaal wordt gesprenkeld, om aangename geur te verspreiden, als bijv. rozenolie. Fürst vat תורק als eigennaam op: Toerak-olie, een naam, die nooit meer voorkomt. — ערומה, huwbare meisjes, in den ontwikkelingsleeftijd. — אהבוך, de Pa'el-vorm, die gewoon-

lijk onovergankelijk is, hier zooals meermalen transitief, met pathos: hebben u innig lief. Vs. 2 en 3 vormen éene strophe van vijf regels, waaraan vs. 4 eveneens met vijf regels geheel beantwoordt.

4. משכני, trek mij met touwen van liefde, (vgl. Hoshea 11,4) d. w. z. gaarne wil ik mij door u laten leiden; אחרוך נרוצה, wij, d. i. ik wil gaarne u volgen; anderen, tegen de toontekens: משכני אחרוך, trek mij u achterna, laat ons samen hard wegloopen! — Zij herinnert zich een feit, een oogenblik van hoogst geluk, toen zij hare liefde bekende. Na die bekentenis bracht mij de koning חרדיו, in zijne binnenste vertrekken, — de huiselijke vertrekken liggen achter in het huis — en sprak tot mij: „Wij willen ons jubelend verheugen met u”. — כך is, naar ik meen, hier als vrouwelijke vorm op te vatten. — נוכרה, wij, d. w. z. ik wil met roem en genoegen herdenken uw liefkozingen, eig. in herinnering brengen, maar zeer dikwijls: huldigen, roemen (vgl. Ps. 45,18 נוכר). — מישרים אהבוך, bij de herinnering aan zijne liefde, komt zij terug op de slotwoorden der vorige strophe, waar zij gezegd heeft, dat alle meisjes haren geliefde beminnen, en zegt hier: zoo zij hooren van uw kozen, zullen zij u zeker allen oprecht liefhebben! Anderen: terecht beminnen zij u; dit kan echter moeilijk door אמי zijn uitgedrukt; nog anderen: oprechten beminnen u, מישרים = אמי; in den samenhang geheel onpassend. — Is hier niet Shoelammith, maar de „dochteren van Jerusalems” aan het woord, dan vatte men het vers aldus op: zoo gij mij trekt, zouden wij, ieder onzer, gaarne u volgen; als de koning mij, zegt de spreekster, gevoerd heeft in zijne vertrekken, — „dan

5 oprecht beminnen z'u!" Wel ben ik zwart, maar sierlijk toch, gij docht'ren van Jerusalem! als Kedars tenten zwart, als Salomo's tapijten. Ziet mij er niet op aan, dat 'k donker ben van kleur, dat mij door warmteglodde de zon zoo heeft verbrand; — mijner moeder zonen werden vergramd op mij; zij stelden m' aan tot wijngaard-wachteresse — mijn eigen wijngaard kon ik niet bewaken! — O, deel mij mede toch, gij, dien mijn ziel bemint, — waar weidt gij toch? waar doet g'uw kudde liggen, als straks het middag wordt? Waarom toch zou ik zijn als een, die zich omhult, en rondgaan langs de kudden van uw metgezellen?" — „Als gij het nog niet weet, gij schoonste van de vrouwen, ga heen dan toch, de kleinvee-sporen volgende,

zullen wij allen jubelen en ons verheugen over u, geliefde! — zeggen de aanwezige vrouwen, — *wij zullen prijzen uw kozen meer dan wijn enz.* — גיל is verwant met ריל, zich draaien, krimpen van pijn, vandaar speciaal bij een barende; — het beteekent: eene in beweging zich uitende vreugde: van vreugde springen en juichen; שיה duidt meer de *vrolijke stemming* aan, en beteekent v. s. letterlijk, naar uit het Arabisch blijkt: *glad gemaakt zijn*, zoodat de rimpels zijn weggestreken. — מין, *meer dan* den door u geboden *wijn*, het beeld van 's konings gaven, in tegenstelling met zijn persoon; of als in vs. 2, meer dan de geur en het genot, ons door den fijnsten wijn verschaft; v. a. bedwelmender dan wijn; sommigen vatten de woorden מין דורך מין als één begrip op: *wij willen ons eeuwig herinneren uwe liefkozingen*, die zooveel beter zijn dan *wijn*.

5. Nu wendt zich Shoelammieth tot de haar met verbazing aanhoorende „dochteren Jerusalems", die niet kunnen begrijpen, dat zij door den koning zou zijn uitverkozen. — שררה, niet juist *roetzwart* als een Ethiopiër, maar donkerkleurig. — נאה, volgens Ibn 'Ezra, van אה, begeeren, — *begeerlijk*; v. a. van נאו = נאה, waarvan dan een bijv. naamw. mannel. נָאוּה, vrouwel.

נָאוּה, dat dan beteekent: doelmatig, passend, aardig, mooi. — אהל, eig. de *woonplaats*; hoewel oorspronkelijk *tent*, dus de tijdelijke woning van een herder of dgl. die geen vaste verblijfplaats heeft, — terwijl בית de vaste woning, het nachtverblijf aanduidt, — worden zij voor elkander gebruikt is אהל dikwijls het *huis* van den trekkenden herder, en בית de *tent* van den gevestigden boer. — כארלי קר, *als de tenten der Kedar-zonen*, een Arabische volksstam, die in tenten met geitenharen dekkleeden wonen, die donkerkleurig zijn; קר, een geitenharen kleed, is het gewone rouwgewaad. — כירייעת, al ben ik zwart als Kedars tenten, toch darf ik mij vergelijken met de kostbare prachttapijten van Salomo's zomertent!

6. אל תראני, *ziet mij er niet op aan; kijkt mij niet zoo aan*, zou אהראני moeten luiden. — שחורת, *zwartachtig*, donker van huidskleur. — ששפתני, óf: *dat*, parallel met שאני, óf: *daar*, afhankelijk: omdat de zon mij door haren gloed heeft verbrand. Dan zou zij de oorzaak van haar zwartzijn opgeven en zou השמש, als oorzaak, vóór het werkwoord genoemd moeten zijn. — ששפתני, ook Job 3,9 en 41,10 voorkomend, beteekent v. s. eig. *door zijn blik in gloed brengen*, in brand zetten; de stralen van het oog verzamelen zich, als het ware, op de zaak, die zij scherp bekijken, als in een brandpunt; v. a. eenvoudig: *kijken*; שש, hoewel gewoonlijk mannel., wordt hier vrouwel. gebruikt, misschien om de fijnvoelende liefde niet te kwetsen; niet de mannelijke, maar de vrouwenblik der zon heeft haar

ה' אַהֲבֹדָךְ : שְׁחֹרָה אֲנִי וְנֹאֵה בְּנֹת יְרוּשָׁלַם בְּאַהֲלֵי קֶדָר
 יִבְרִיעוֹת שְׁלֹמֹה : אֶל-תִּרְאֵנִי שְׂאֵנִי שְׁחֹרְחַרְתְּ שִׁשְׁפֹּתַי
 הַשֶּׁמֶשׁ בְּנֵי אֲמִי גִחְרוּ-כִי שָׁמְנִי נִטְרָה אֶת-הַכְּרָמִים כְּרָמִי
 יִשְׁלִי לֹא נִטְרָתִי : הַגִּידָה לִי שְׂאֵהֲבָה נִפְשִׁי אֵיכָה תִרְעָה
 אֵיכָה תִרְבִּיץ בְּצֹהָרִים שְׁלֹמֹה אֲהִיָּה בְּעֵמֶתָה עַל עַדְרֵי הַבְּרִיקָה :
 ה' אֶס-לֹא הִדְעִי לָךְ הִפְרָה בְּנָשִׁים צִאִי-לָךְ בְּעֵקְבֵי הַצֹּאֵן

zoo scherp getroffen! — בני אמי, mijne stiefbroeders, de zonen mijner moeder, van een man, die niet mijn vader is. Shoelammieth's vader wordt niet genoemd, wél hare moeder. Zij schijnt dus als halve weeze voorgesteld te worden, wier moeder ten tweeden male gehuwd is, — of reeds vroeger gehuwd was en kinderen heeft. Die stiefbroeders voeren het hoogste woord in huis. — נָהָרוּ = נָהָרוּ, van נהר, *vertoornwd worden*; v. a. van נהר = נָהָרוּ, welke stam echter wel vuurgloed of koortsgloed, echter niet gloed van toorn beteekent. — כרמי שלי, *mijn eigen wijngaard*, mijn persoon, d. i. v. s. mijne schoonheid, mijn teint enz.; v. a. mijn persoon, die zich door liefde heeft laten omstrikken, — min waarschijnlijk; daar zij immers hare zwarte kleur verklaren wil, en bovendien hier voor eene weemoedige herinnering in den zin van: ach, hadde ik mij zelve maar beter bewaakt! geen plaats is.

7. Of Salomo zich haar als herder heeft voorgedaan, of dat zij, als eenvoudige landmeisje, zich den koning liefst als herder denkt, is niet zeker. De opvatting, die in den herder Shoelammieth's eigenlijken geliefde ziet, naar wien zij verlangt, terwijl zij door Salomo in zijn paleis wordt gevangen gehouden, komt mij min waarschijnlijk voor. De herder en Salomo zijn waarschijnlijk één persoon. — Shoelammieth wil gaarne hareu beminde weer zien; en roept nu uit: laat mij toch weten, gij mijn niet aanwezige geliefde, waar gij thans weidt, waar gij uw kudde, als het middag is geworden, doet neerliggen, rustig herkauwende; dan heeft hij tijd en rust, dan kunnen zij samen zijn. — צהרים, van צהר, *glans*; het tweevoud: dubbel, zeer sterk, intensief licht; de middag. — איכה = *waar*; de gewone beteekenis van het woord is wel: *hoe*, maar dat berust alleen op conventionneel spraakgebruik; de vormen כה כה met de vraagvorm אי

verbonden, kunnen beteekenen: waar, wanneer en hoe. — שלמה, = *sloma*, want waarom; — waarom zou ik nu zoekend moeten rondgaan bij de kudden uwer vakgenooten? — בעמתי, van עמה = *evenals*, בכתי, *omhullen*, als iemand die het hoofd zich omhult of uit verdriet, als teeken van rouw, — of om door schijnbare ingetogenheid zich als ontuchtig te doen kennen. (Vgl. Gen. 38,14). Waarom, vraagt zij, zou ik moeten rondgaan bij de herders, vragend naar mijn beminde, als ware ik een zich in sluit hullende ontuchtige, die een boeieerder zoekt? — Anderen, naar Jer. 43,12: *omhult* ter beschutting tegen ongunstig weder.

8. Spottend roepen de dochteren Jerusalems haar toe: als gij dan niet weet, waar uw geliefde weidt, dan behoeft gij nog niet de herders te

9 en weid uw lammetjes nabij de herderstenten!" — „Met merrie 10 van Egyptisch span stel, mijn geliefde! ik u gelijk. Lief zijn uw wangen in bellenversiering, uw hals in tooi van aanrijg- 11 snoeren! Bellen van goud zullen wij voor u maken, met 12 zilverstippen rijkgesierd." — „Wijl nog de koning wijlt in den kring van zijn tafel, — heeft mijn nardus zijn geuren gespreid 13 en gegeven! Een myrrhetuil is mijn geliefde mij, die rust in 14 den nacht aan mijn boezem. Een cyprus-tros is mijn ge- 15 liefde mij, uit 'En-Gedie's rijke hoven!" — „Zie, gij zijt schoon,

vragen; wij, meer ervaren, weten raad om zonder vragen het spoor te vinden: volg het spoor van het kleinvee, ga zelve als herderin uw lammetjes weiden dicht bij de verblijfplaats der herders, — dan zult ge hem wel vinden. — *לסוסה* kan ironisch worden opgevat, of ernstig, doordien de geestdrift, waarmede Shoelammiech doet erkennen. — Zij weten wel, dat Salomo nabij is, maar willen op Shoelammiech's naïviteit ingaan. Terwijl Shoelammiech vs. 7 wel spreekt van: *weiden*, en *doen neerliggen*, maar de *kudden* niet noemt, stellen de dochteren Jerusalems spottend juist dit op den voorgrond; zij geven haar echter niet *bokken*, het beeld der zinnelijkheid, maar *lammetjes*, teedere, jonge diertjes, waaraan de herderin hare toewijdende liefde moet geven, als kudde.

9—11. Salomo komt thans te voorschijn en spreekt Shoelammiech toe, die 12—14 hem beantwoordt. — *לסוסה = לסוסי*, een vrouwelijk paard, de *י* is bijgevoegd, een overblijfsel van een ouden tweeden naamval; ook Gen. 49,11 komt die vorm voor, gevolgd door een voorzetsel, zonder dus in *סוסות* te staan. — *ברכבי פריעה*, letterl. *de wagens van Phar'o*, hier voor de *bespanning* der wagens, de paarden. *Egyptische paarden* waren door Salomo in groot aantal ingevoerd; zij waren oudtijds even beroemd als later Arabische. *Paarden van Phar'o* = uit Egypte, daar vermoedelijk slechts door en met toestemming van den koning paarden mochten uitgevoerd worden. (Vgl. Gen. 45,19). Naar II Kron. 9,28 zorgde Salomo op uitgebreide schaal voor invoer van paarden. Hij was dus kenner van het edele dier, — en het eerste beeld, dat hem voor den geest komt, als hij zijne slanke, edel gebouwde geliefde ziet, is dat van een prachtroos uit het schoonste Egyptisch span van zijn stal! — *רעייתו*, vrouw. van *רע*, vriend;

van *רעה*, hoeden, overdrachtelijk: zich te goed doen, in verkeer met een ander zich aangenaam gestreeld vinden; het beteekent hier: vriendin, *geliefde*; zijne *bruid* is zij nog niet.

10. De overgang van het vorige tot ons vers ligt hierin, dat bij het beeld van een paard dadelijk aan de versiering van het hoofdstel wordt gedacht. Zoo let hij dus allereerst op de sieraden, die de schoonheid van het gelaat te meer doen uitkomen: *רוזים*, ronde tooisels, die van voren aan beide zijden van het hoofdwindsel afhangen, of door de aan weerszijden van het gelaat neerhangende vlechten zijn gewonden. — *רוזים*, van *רוז*, rijgen, eig. doorboren en daarmede aaneenrijgen; zoo Thalmoeidisch: van visschen, aan een snoer geregen; hier dus waarschijnlijk: *snoeren* glaskoralen, die om haar hals zijn gewonden.

11. Reeds nu zijt gij schoon in uw eenvoudigen tooi — maar wij zullen u kostbare sieraden maken — en nog heerlijker zal uw schoonheid stralen. —

וְרָעִי אֶתְּדַרְתֶּיךָ עַל מִשְׁפָּנוֹת הָרָעִים : לְסִסְתִּי בְרֻכְבִּי
 יַפְרֹעַה דְּמִיָּהֶיךָ רַעֲיָתִי : נֶאֱוֹר לְחִיךָ בְּתוֹרִים צִוְּאֶמְךָ
 בְּחֶרְוִים : תוֹרִי זָהָב נַעֲשֶׂה לְךָ עִם נִקְרוֹת הַכֶּסֶף : עֵד
 יִשְׁהַמְלֶךְ בְּמִסְכּוֹ נִדְדִי נָתַן רִיחוֹ : צְרוּר הַמֶּזֶר הַדּוֹרִי לִי בֵּין
 שְׂדֵי יְלִין : אֲשַׁבֵּל הַכֶּפֶר דוֹרִי לִי בְּכַרְמֵי עֵין גֵּרִי : הַגֶּזֶף יִפְרֹ

הכסף, gouden bellen met *zilveren stippen*, die als sterren aan den hemel schitteren.

12. *מסכו*, lett. *zijn omringen*, zijn tafelkring, het maal van den koning met zijn hovelingen en vrienden; oudtijds *zat* men aan tafel (I Kon. 13,20; vgl. Ps. 128,3 en 'Amos 6,4); het woord beteekent dan ook: *rondom iets zijn*, en kan zoowel *zitten* als *liggen* om een tafel aanduiden. — *נרדוס*, *nardus*, een zeer kostbare zalfolie, hier als beeld der ontluikende liefde, of het sterker wordend liefdeverlangen; terwijl de koning afwezig was, heeft mijne liefde zich in sterke, verlangende woorden geuit; de liefdebalsem, in het kruikje mijns harten besloten, heeft zijn geur naar buiten verspreid.

13. *צרוור המזר*, een *bundeltje*, ruikertje *myrrhe*bloesems; 5,1 wordt ook gesproken van: *plukken van myrrhe*. Hoewel deze plant in Palaestina niet oorspronkelijk inheemsch was, maar in Arabië thuis behoort, schijnt zij toch ook in Palaestina gekweekt te zijn. Het eigenlijk geurende aan de myrrheplant is niet de bloem, maar de uit de schors vloeijende hars; hier echter is het beeld niet ontleend aan den *geur*, maar aan het *op het hart dragen* van een bloemtuitje. Men behoeft dus hier *צרי* niet te verklaren met: *reukfleschje of zakje*, maar kan met de oude commentatoren vertalen: een *myrrhetuitje*. Zij draagt haar beminde voortdurend in het hart, gelijk een ruikertje myrrhebloemen nooit van haar boezem wijkt. — *לילן*, ook *den nacht doorbrengen*, — niet: *alleen* den nacht doorbrengen, — is de uitdrukking voor: *voortdurend aanwezig zijn*.

14. *אשכל הכפר*, *כפר* is de *Cyprus*-plant, met geelachtige bloemen en altijd groene bladeren (v. s. uit het Arabisch, van een stam, die *witachtig zijn*, beteekent); de bloesems hangen in trossen af, daarom: *אשכל*, een *vlechtwerk*, van *שכל*, vlechten, — een *tros*, speciaal van druiven. — *בכרמי*, *כרם*, eig. *wijngaard*, wordt ook van andere plantages gebruikt; zoo *וית כרם* (Recht. 15,5). — *קין גיר*, het oude: *Chatsaton Thamar* (Gen. 14,7; vgl. II Kron. 20,2), bij den westelijken oever der Doodse Zee, waar naar Pred. 2,4 Salomo groote plantages had aangelegd. — De verklaarders, die Salomo en den herder voor verschillende personen houden, meenen, dat in het noemen van dezen plaatsnaam Shoelammiech een aanwijzing geeft van de plaats, waar haar geliefde herder woont. — Anderen verklaren hier *כרם* als *wijngaard*, en meenen, dat de *Cyprus*-plant tusschen de ranken der wijnstokken groeit. — Het beeld beteekent in ieder geval: zoo heerlijk als de geur van den *Cyprus*-bloemenstengel, is mij de gedachte aan den beminde; óf: gelijk ik mij zou tooien met een bloemenstengel van den *Cyprus*, — die de vrouwen vaak als sieraad in de hand hielden, — zoo sier ik mij met het bewustzijn der liefde van mijn beminde.

15. Bij deze toewijdende liefdeuiting kan Salomo zijne bewondering niet langer bedwingen. — *ענין ימים*, *uwe oogen zijn duivenoogen*; zoo Cha-

mijn geliefde vriendin, — zie, gij zijt schoon, — uwe oogen 16 zijn duiven!" — „Zie, gij zijt schoon, mijn vriend! ja, lieflijk 17 zelfs, — ons bed is ook het weligst groen! De balken onzer huizing cederen, — onze latten cypressen! —

II.

1 Ik ben een veldbloem van Sharón, een lelie der dalen."
2 „Gelijk eene lelie te midden van doornen, zoo is mijn vriendinne
3 te midden der dochters." „Als 'n appelboom onder de boomen
des wouds, zoo is mijn geliefde te midden der zonen; — in
zijn schaduw had ik wellust mij te zetten ter ruste, en zijn
4 vrucht is zoet voor mijn verhemelte! Hij heeft mij gebracht
in het huis van den wijn en zijn banier, mij beschermend, is
5 liefde. Schenkt steun mij met rozijnen-koeken, richt mij op
6 door appelen, — want ziek van liefde ben ik! Zijn linkerhand
7 onder mijn hoofd — en zijn rechter omhelst mij! Ik leg een eed
u op, gij dochteren van Jerusalem, bij de hinden of bij de reeën

bakkoek 3,19: en Hij maakte mijne voeten als hinden-voeten; anderen: uwe oogen zijn zoo levendig en bewegelijk als duiven; nog anderen: zoo kleurig als duivenvederen. De *duif* is een gewoon liefdesymbool, het beeld van vrouwelijke zachtheid.

16. Shoelammieth beantwoordt de liefdeuiting van Salomo en gaat dan, in toekomstdroom verzonken, over tot beschrijving van haar huwelijks-woning, zooals zij zich die denkt, — niet in de pracht van 's konings paleis, maar in den landelijken eenvoud der natuur: de legerstede frisch, welig groen, de balken van het huis zijn de kronen der cederen, — de zoldering de cypressen met hun eeuwig groen! — ערש, niet juist: *bed*, waarin men slaapt, maar ook: *rustbed*, sofa of divan. — רעננה, niet van *kleur*, groen zijn; maar eig. *rekbaar zijn* en zich wijd uitstrekken; de zin is dus: in weligen bladertooi een wijd dak vormen.

17. קרות, *balken*, van קרה, ontmoeten, — in elkander loopen. — ריזונו, soms: *gooten*, van een stam, die *loopen* beteekent; v. d. *latten* of *paneelen* eener zoldering.

HOOFDSTUK II. 1. Mijn paleis is de natuur, want ik ben een natuur-kind, geene hofdame. — רבצל, v. s. van בצל, afgeleid van בצל, *ui, knollen vormend*; waarschijnlijk de gewone vleeschkleurige veldbloem, die na het afmaaien van het gras in warme streken bij duizenden voorkomt. שש, De vlakke van Jaffa tot Caesarea. — שושנה, volgens IBN 'EZRA van שש, *zes*, is eene *lelie*, die in al hare soorten zes-bladerig is, terwijl de rosaceën alle vijfbladerig zijn. Anderen van een stam: *wit zijn*, waarvan שש, *byssus* en שיש, *marmor*. — רעננים, bloeiend in de diepte der dalen, tusschen hooge bergen gelegen. Zij is nederig en bescheiden en verlangt niet naar grootsche pracht; een eenvoudige veldbloem, een lelie slechts in de diepe dalen. Maar Salomo denkt hooger van haar, vs. 2. — בין הדורים, *tusschen de doornstruiken*; de doorns der plant zelve, gelijk die der roos, heeten קוצים;

רעיתי הנך יפה עיניך יונים: הנך יפה דודי אף געים אף
ערשנו רעננה: קרות פתינו ארוזים רחמינו ברותים:

ב

א אני הבצלת השרון שושנת העמקים: בשושנה בין החוחים
ב בין רעיתי בין הבנות: כתפוח פעצי הער בין דודי בין
ד הבנים בצלו המדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי: הכי אני
ה אל-בית היון ורגלו עלי אהבה: סמכוני באשישות רפרוני
י בתפוחים כירחלת אהבה אני: שמאלו תחת לראשי וימינו
י תחבקני: השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות

bovendien zit ook de bloem niet *בין*, *tusschen* de doornen, maar er boven. Vgl. II Kon. 14,9.

3. Zij beantwoordt het beeld direct: als een appelboom, v. a. een citroenboom, onder de boomen van het woeste woud, — als een enkele vruchtboom onder een massa in 't wild groeiende, niet- vrucht dragende boomen, — zoo is mijn beminde onder de jongelingen. — דמרי ויטבתי, *verlangde ik te zitten*, eig. is hier דמרי als hulpwerkwoord te beschouwen: *hevig verlangen*, de kracht van het verlangen door den Pi'el uitgedrukt; tegelijk echter beteekenen de woorden: *zat ik met behagen*. — *Schaduw en vrucht* levert de appelboom, beiden even verkwikkend; zoo ook haar beminde in vergelijking met anderen: bescherming en liefde schenkt hij haar.

4. בית היין, *het huis van den wijn*, waar wijn in stroomen vloeit, — m. a. w. naar het verblijf, waar vreugde en genoegen en weelde heerscht, — en daar *beschermt mij zijne liefde als een banier*, tegen de plagerijen der hoffuffers, die de eenvoudige herderin bespotten. — רגל is het aan den vaandelstok bevestigde doek.

5. סמכוני — רפרוני, de Pi'elvormen, in intensieve beteekenis, duiden aan, dat zij zeer groote behoefte heeft aan steun en oprichting. — אשישות, IBN 'EZRA: *flesschen*, vgl. het latere עשית glazen lantaarn; RASHI waar sch. evenals nieuweren: *druivenkoeken*, klompen saamgeperste rozijnen, evenals רבלה een klomp gedroogde vijgen beteekent. De zin is: in herinnering aan mijne liefde heb ik behoefte aan eene verfrissing en versterking, geeft mij mijn eenvoudige landelijke versnaperingen: een klomp rozijnen, een frisschen appel.

6. Nu stelt zij zich zoo levendig mogelijk het beeld harer liefde voor oogen.

7. Een bezweringsformulier, dat 3,5 en 8,4 weder voorkomt. V. s. spreekt hier nog Shoelammieth en zegt: nu ik met den geliefde vereenigd ben, bezweer ik u ons niet te storen, ons het geluk te laten genieten: of zij waarschuwt half schertsend tegen het wekken van liefde. V. a. is

van het veld, dat gij niet opwekt, dat gij niet wakker
8 stoort de liefde, tot zij zelve 't verlangt!" „Stem des bemin-
den! zie daar komt hij aan, springend over de bergen heen,
9 huppelend over de heuvelen! Lijken doet mijn beminde op
een hert, of het jong van reeën; zie, daar staat hij achter onzen
muur, kijkend door de vensters heen, spiebblikken werpend
10 door 't traliwerk! Nu begon mijn beminde en zeide tot mij:
11 „Maak u op, mijn geliefde, mijn schoone, ga mede! Want zie,
de winter is voorbij, de regen verlopen, is heen nu gegaan!
12 Bloesempjes zichtbaar in 't land, de tijd van gezang is gena-
13 derd, de stem van de tortel wordt hoorbaar in ons land. De
vijgenboom kleurt zijn vruchtjes reeds, en de wijnstokken,
bloeiend, spreiden er geuren; — op dan, beminde, mijn schoone,
14 en mee thans gegaan! Mijn duive in de spleten der rots, in
verborgensten kloutertop, laat mij zien uw gelaat, laat me hooren
uw stem, want uw stem is zoo zoet en uw uitzicht zoo lief!"
15 „Grijpt ons de vossen, de vosjes, de kleinen, bedervend de
16 gaarden, — want onze wijngaard staat in bloei!" Mijn be-
minde is mij, en ik behoor hem, die weidt tusschen de leliën!
17 Totdat koel wordt de dag en de schaduwen gaan vluchten,

de dichter aan het woord en zegt, nu hij de verlangende liefde heeft be-
schreven, tot zijne hoorderessen: „past op, wekt niet de liefde in uw
gemoed, totdat zij vanzelve er ontstaat." Nog anderen meenen, dat hier
Salomo spreekt; Shoelammieth is onder het uitspreken der woorden van
vs. 6 ingeslapen en Salomo zegt nu tot de vrouwen: wekt de geliefde,
(איכה, *liefde*, = *voorwerp van liefde*) niet uit haar rust, voordat zij vanzelve
ontwaakt en wakker wil blijven. — זכאת, vrouwel. meerv. van זכר, *hinde*,
hert en ree zijn lieflijke tamme veldieren, maar tegelijk het meest
onderhevig aan geslachtsdrift. — תעירו, iemand doen ontwaken, in den
slaap storen; תעירו, *wakker maken*, wakker schudden, zoodat hij niet weer
inslaapt.

Tweede deel: 2,8—3,5. Het wederzijds zoeken en vinden der geliefden;
2,8—17 zoekt hij haar; 3,1—5 zij hem. Shoelammieth is, v. s. weer
te huis en verlangt naar den beminde. Sommigen meenen, dat in dit
gedeelte door Shoelammieth twee vroegere gebeurtenissen uit haar liefde-
leven worden verhaald, die zij dan weer met de schertsende waarschuwing
tegen liefde eindigt.

8. *קול דודי*, daar hoor ik *het geluid van de komst van mijn beminde*;
niet juist: zijn stem. — רבה זה בא, *zie, daar komt hij aan*; door het deelwoord
en de opeenvolging van korte woordjes is de voorstelling zoo levendig
mogelijk; zoo haastig komt hij aan in zijn liefdesverlangen, dat hij over
bergen en heuvelen schijnt heen te springen. Deze snelvoetige haast ligt
ook in de vergelijking van den beminde met een hert of een jongen ree (9a).

9. *Hij staat reeds achter onzen muur*, den wand van ons huis, waar bin-
nen ik mij bevind; זכאת, *scherp turend door al de verschillende vensters*,
of hij mij soms te zien kan krijgen. — בזיץ, gewoonlijk *bloeien*; hier in
den zin van: *een plotseligen blik op iets werpen*, — als hij haar achter het

השדה אסתעורו! ואסתעוררו אתהאחבה עד שתחפץ:
קול דודי הנהנה בא מרגל על ההרים מקפץ על הגבעות:
דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנהנה עומד אחר
יבולנו משגיח מדהחלנות מצייץ מדהחרפים: ענה דודי
ואמר לי קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך: ביהנה הסתו
עבר הגשם חלף חלף לו: הנצנים נראו בארץ עת הזמיר
הגיע וקול התור נשמע בארצנו: התאנה הנמה פניה
והנפנים סמדר נתנו ריח קומי לכי רעיתי יפתי ולכי לך:
יונתי בחגוי הפלע בסתר המדרגה הראיני את-מראיך
השמיעני את-קולך ביקולך ערב ומראיך נאוה: אחזור-לנו
שעלים שעלים קטנים מחבלים ברמים וכרמינו סמדר:
קול דודי לי ואני לו הרעה בשושנים: עד שיפוח היום ונסו

verbergende netwerk in 't oog meent te krijgen, richt hij plotseling zijn
oog daarheen.

12. בארץ, waarschijnlijk verkleinwoord van נץ, bloesem. — *het land*. De bodem wordt gewoonlijk ארמה genoemd. — רומיר, RASHIE en KIMCHIE: *gezang*; de oude vertalingen (Thargoom, Septuaginta enz.): *het snijden der wijnranken*, dit is echter niet een feit, dat tot naar buitengaan lokt, en bovendien wordt van den wijnstok eerst later gesproken. — De zin is dan v. s. de tijd, dat in de vrijheid der natuur alom weer het menschenlied wordt vernomen; v. a. de tijd, dat de vogels weer zingen.

13. Vijgenboom en wijnstok zijn de twee plantingen, wier aanwezigheid en gedijen de rustige kalmte des vredes aanduidt (I Kon. 5,5; II Kon. 18,31) — רגש, *ruwe*, in den Thalsoed: *vruchtknop doen zwellen*; באז *Ezra: geur geven*, of fijn stof verspreiden; anderen: *rijpen of rood doen worden*. Het geur spreiden van den vijgenboom geschiedt niet in het begin, maar eerst tegen het einde van de lente. — פנים, (v. s. van פנ = פנק, heerlijk zijn, v. a. van פנ, naar het Arabisch: *hard zijn*) zijn de kleine vruchtjes van den vijgenboom, die in Niesan zich rood beginnen te kleuren. — סמדר, eig. *bloesem*, v. d. in bloesem staande; evenals Ex. 9,31, גבעול, *in den stengel*.

14. Zoo schuw is Shoelammieth, als een wilde duif, die in ontoegankelijke rotsspleten nestelt en er niet uit te voorschijn is te lokken.

15. Waarschijnlijk woorden van den jongeling, die al wandelend, met de geliefde aan den arm, zijne bevelen geeft aan de ondergeschikten; vs. 16 geeft dan eene korte ontboezeming van Shoelammieth. Anderen zien in vs. 15 een liedje, waarmede Shoelammieth haren beminde tegemoet komt, om dan in 16 even over hun hereeniging te jubelen.

keer om en doe, mijn vriend! gelijk een hert of jong van reeën op ingesneden bergen!" —

III.

1 „Op mijn legerstede in de nachten zocht ik dien mijne ziel
2 bemint; ik zocht hem, maar ik vond hem niet! Laat m' op-
staan toch (dacht ik) en rondgaan in de stad, in de straten,
op de pleinen, — 'k wil zoeken dien mijne ziel bemint; — ik
3 zocht hem, maar ik vond hem niet! Nu troffen mij de wach-
ters, die rondte doen door de stad, — en: „hebt gij dien mijne
4 ziel bemint, soms gezien?" En nauwelijks was ik verder ge-
gaan, van hen weg, — of ik vond dien mijne ziel bemint! Ik
hield hem vast, en liet hem niet meer los, tot ik hem had
gebracht in het huis mijner moeder, en in de binnenkamer van
5 die mij heeft gebaard! Ik leg een eed u op, gij dochteren
van Jerusalem, bij de hinden of bij de reeën van het veld, dat
gij niet opwekt, dat gij niet wakker stoort de liefde, tot zij
6 zelve het verlangt!" — „Wie is toch deze daar, opstijgend uit
de woestijn, als zuilen van rook, doorgeurd van myrrhe en
7 wierook, met reuk van al des kramers poeder?" „Zie, het is
Salomo's draagstoel, — zestigtal helden rond erom heen, van
8 de helden van Israël; Allen met zwaarden omvangen, ge-
oefend ten strijde, — ieder het zwaard aan zijn heup tegen
9 nachtelijken schrik! Een hemelbed heeft koning Salomo doen

17. *הצללים*, *de schaduwen schijnen te vluchten*, langer en langer wordend; = in den namiddag, voordat de nacht invalt. — *כב*, waarvoor 8,14 *ברא*, *vlucht*, staat, beteekent: *wend u om*, om weg te gaan; tot zoolang kunnen wij samen zijn, maar dan moet gij heen gaan den weg, dien gij gekomen zijt, en over de bergen heen naar uw huis terugkeeren. Anderen verklaren: ga thans heen, *totdat* de avond gevallen is, en kom dan terug, huppelend weer over de bergen. — *הרי כתר*, *de bergen in stukken*, met steile rotspunten; v. s. een aanduiding voor: bergen, die ons, die eigenlijk één zijn, uit elkander houden, vaneenscheuren.

HOOFDSTUK III. 1—5. Naar de meeste opvattingen een droom, dien Shoelammieth hier vertelt. Het zoeken van vs. 1 beteekent: *verlangen naar den beminde*, niet in zinnelijke beteekenis, daar de uitdrukking dan in den mond der zedige Shoelammieth niet past. — Anderen denken hier aan een werkelijk gebeurd feit, — het tegenbeeld van het voorafgaande, waar zij lang zich laat bidden, alvorens tot den geliefde naar buiten te gaan. — zij krijgt zoo hevig verlangen naar hem, dat zij hem gaat zoeken en niet rust, voordat zij hem *bij haar moeder* heeft gebracht; waardoor al dadelijk blijkt, dat aan *wellustig* verlangen niet te denken is, maar alleen aan het zielsverlangen der liefde.

Derde deel: het inhalen der bruid (3,6—11) en het gesprek van het bruidspaar bij het huwelijksmaal (4,1—5,1). Het eerste stuk is een bruiloftszang.

6. In de verte zien de wachtenden den bruidstoet aankomen, die de beminde tot haren bruidegom zal geleiden. — *עלה מן המדבר*, *uit de dorre vlakke opstijgend* naar de bergen rondom Jerusalem; *כתימרות עשן*, *als omgeven*

הצללים סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים על-
הרי בתר :

„על-משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתיו ולא
מצאתיו : אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחבות
אבקשה את שאהבה נפשי בקשתיו ולא מצאתיו : מצאוני
השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם : כמעט
שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחותיו
ולא ארפנו עד שהכניאתו אל-בית אמי ואל-חדר הורתי :
השבעתני אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה
ואסתערו וואסתעוררו אתהאהבה עד שתחפץ : מי זאת
עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל
אבקת ריכל : הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב
לה מגברי ישראל : כלם אחוי הרב מלמדי מלחמה איש
סחרבו על-ירכו מפתח בלילות : אפריון עשרה לו המלך

door *rookzuilen* van verbrandende specerijen; waarschijnlijk van denzelfden stam als *תמר*, dadelpalm, en dus: de recht opwaarts stijgende rook-

kolom; zoo ook het werkwoord *תמר* in den Thalmoe. Hier is de vorm gerekt (תמרות = תמרות), misschien om in den klank van het woord het statig stijgen van den rook aan te duiden. — *מקטרת מר*, *berookt met myrrhe*; de *מ* van *מכל* dient dan ook als tweede naamval (vgl. Gen. 6,20 en 9,2). — *אבקת*, van *אבק*, fijn specerij-poeder. — *ריכל*, de rondreizende specerijen-kramer.

7. Het antwoord op de vraag van vs. 6: *'t is de door Salomo gezonden draagstoel*, niet: de draagstoel, die Salomo gebruikt; dat zou uitgedrukt worden door: *מטת שלמה*; *מטת שלמה* beteekent: de draagstoel, die hem *toebehoort*, en die hij gezonden heeft om de bruid te halen. Die draagstoel is, daar de bruid immers door de woestijn reist, omgeven door een daartoe aangewezen lijfwacht van zestig helden, van de uitstekendste helden Israëls. Het getal *zestig*, vermoedelijk gekozen als *tiende*, uitgelezenste deel van de uit zeshonderd man bestaande koninklijke lijfwacht (I Sam. 27,2; 30,9 e. a. p.).

8. *אחוי הרב*, eig. *vastgehouden door het zwaard*, dat ze niet loslaat = vasthoudend.

9. *אפריון*, v. s. *draagstoel*, waarvan echter in de vorige verzen reeds

- 10 maken van boomen van den Libanon. Zijn zuilen maakte hij van zilver, den ruggesteun van goud, het kussen van purper; van binnen een bodem gelegd uit liefde vanwege de docht'ren van Jerusalem! Komt naar buiten en ziet aan, gij docht'ren van Tsijon! den koning Salomo in den krans, dien zijn moeder hem wond om 't hoofd op den dag van zijn bruidsstaat, en den dag van de vreugde zijns harten!" —

IV.

- 1 Zie, gij zijt schoon, mijn beminde! zie, gij zijt schoon, uwe oogen zijn duiven van achter uw sluier! Uw haar als een kudde van geiten, als hangende liggend op helling van Gil'ads gebergte. Uw tanden een in rijen geschaarde kudde, zoo juist uit het wed gestegen; want allen zijn ze gepaard en 3 geen van zijn weerga beroofd onder hen. Als een draad karmozijn uwe lippen en lieflijk schoon uw spraakorgaan; als een granaatappel-snede uw slapen van achter uw sluier. 4 Als de Davids-toren is uw hals, in terrassenvorm gebouwd;

sprake was; het zou dan hetzelfde zijn als *מטה*; daarom anderen: een *hemelbed*, hier: het bruidsbed, dat de wachtenden hier dan beschrijven als van nog grooter pracht, die de bruid wachtende is, dan de draagstoel, die haar tot den bruidegom voert.

10. *רפירתו*, v. s. de *hemel*, waarschijnlijk het hoofdeinde, waarop men zich achterwaarts uitstrekt; vandaar dan: de leuning aan hoofdeinde en zijden. — *מרכבו*, als in Lev. 15,9: het zadelkussen, waarop men bij het rijden zit; hier: de kussens, die de zitplaatsen bedekken. — *רצוף ארבה*, met een vloer bedekt, waarschijnlijk een tapijt van kostbaar weefsel en met kunstig borduurwerk. uit *liefde*, *ארבה*, als bijwoord, (*bekleed met liefde*, zou luiden: *רצוף ארבה*); anderen: *liefelijk belegd*.

11. Zij, die in afwachting van den bruidsstoet de stad reeds hadden verlaten, noodigen nu de achtergeblevenen allen uit, toch ook te komen kijken, want ook Salomo zal zoo straks zijn bruid tegemoet komen, gesierd met den krans, dien zijne moeder ter eere van zijn bruidsstaat hem vlocht!

HOOFDSTUK IV. 1—5. Lied van den bruidegom, waarin hij de schoonheid der bruid bezingt; vs. 6 bevat dan haar kalmeerend antwoord, dat tegelijk voor het oogcnblik eene afwijzing bevat.

1. *עיניך יונים*, zie 1,15. — *מבעד לצמתך*, van door = schitterend door *צמתך*, v. s. *uw haar*, dus: de oogen schitterend door de over het gelaat hangende haarlokken heen; dezen hangen echter niet over de oogen, zoodat *מבעד* daarbij zou passen; dit woord onderstelt, dat de *צמה* over de oogen heen hangt; daarom waarschijnlijker: *sluier*, zooals Symmachus hier en de Syrische vertaling Jes. 47,2 ons woord teruggeven. — *שערך כער העינים*, uw haar donkerkleurig als een kudde geiten; de schapen waren gewoonlijk wit, geiten daarentegen, zoodanig niet *zwart*, dan toch *donker* van kleur (vgl. Gen. 30,32). — *שולשו מרר גילך*, v. s. uit het Arabisch: *zich neerleggen*. Zij liggen tegen de steilte der bergen op, met eenigszins opgeheven bovenlijf en

קסט שיר השירים ג ד

י שלמה מעצי הלבנון : עמודיו עשה כסף רפירתו זָהָב
 יי מרכבו ארנמן תוכו רצוף ארבה מנגות ירושלם : צאינה
 וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה-לו אמו
 ביום התננה וביום שמחת לבו :

ד

א הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים מעבד לצמתך שערך
 ב כער העינים שגלשו מהר גלעד : שניך כערך
 ג הקצובות שעלו מזרחצה שכלם מתאימות ושכלה אין
 ד בהם : בחוט השני שפתותיך ומרכבה נאה כפלה הרמון
 י ראתך מעבד לצמתך : כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות

schijnen, uit de verte gezien, van de rotspunten af te hangen, daarom — zoo vloeit het haar van het hoofd langs de schouders, of pakken zich de krullen op elkander, als een kudde geiten, uit de verte gezien. — Zoo GANACH; RASHIE: die als *geschoren zijn van den berg af*, d. i. dan: die zoo juist van den berg afdalen; IBN 'EZRA: *die gezien worden of: wegspringen*. Gil'ad is een streek in het transjordaansche, waar vooral de veeteelt wordt beoefend.

2. *הקצובות*, v. s. *geschoren*; daar dit echter ná het wasschen plaats heeft, en het wasschen hier eerst volgt, is dit minder waarschijnlijk. De oudere commentatoren: *bepaald*; v. d. óf naar RASHIE: *welgesteld*, óf naar KIMCHIE en IBN 'EZRA: *gelijk* in aantal, in rijen opgesteld, die elkander volkomen gelijken. Het beeld ziet dus op den gelijken stand der beide rijen tanden óf op de gelijke grootte van allen. — *שעלו מן הרמה*, zoo *blank*, als *pas uit het wed stijgende witte schapen*. — *שכלם מתאימות*, zij zijn allen in den toestand van tweelingen; — *ושכלה*, en eene beroofde, van zijn wedergade gescheidene, is er niet bij; deze woorden zien dan niet op de schapen, maar direct op de tanden. Anderen: *die* (de schapen) *allen tweelingen werpen en waaronder geene van een zijner jongen is beroofd*. In ieder geval doelt het op het recht tegenover elkander staan der enkele tanden in ieder der beide rijen.

3. *מרכבך*, uw spraakorgaan, uw mond; anderen: *uw spraak*, minder waarschijnlijk, daar *lichaamsdeelen* beschreven worden. — *רקך*, van *רק*, *dun*, het dunne deel van den schedel aan weerszijden van de oogen. — *כפלה*, als een opengesneden granaatappel op het snitvlak, waar hij een fijnen zachtrooden tint heeft; het beeld duidt dus de fijne kleur aan. Anderen: als een halve bol, *gelijk een halve granaatappel is uw wang*; Recht. 4,21; 5,26 beteekent het woord echter zonder twijfel: *slap*.

4. *לתלפיות*. Oude commentatoren naar Midrash: uit *תל*, van *תלה*, hangen, en *פיות*, = zwaarden: *waar men zwaarden ophangt*; KIMCHIE: van *תל* = *תל*, *hoogte* uit *scherpe* steenen. DELITZSCH: van een stam, *לפה*

duizenden schilden hangen er aan, alle dekkingen der helden.
 5 Uw beide borsten als twee jonge reeën, tweelingsjongen eener
 6 hinde, — die weiden onder de leliën!" — „Vóórdat afkooelt
 de dag en de schaduwen vluchten, wil ik heengaan naar den
 7 myrrheberg en naar den heuvel met den wierook!" — „Geheel
 zijt gij schoon, mijn beminde! en geen enkele fout is aan u!
 8 Met mij van den Libanon, bruid! met mij zult van den Libanon
 gij komen; zult neerzien van Amana's top, van top van Senior
 en Chermon, van verblijven van leeuwen, van bergen voor
 9 panthers! Gij hebt in het hart mij getroffen, mijn zustertje
 bruid! gij hebt in het hart mij getroffen met één van uw
 10 oogen, met één enkel schakeltje van uw halsnoer! Hoe heer-
 lijk uw kozen, mijn zustertje bruid! hoeveel beter uw kozen
 dan wijn — en de geur uwer olie dan reukstoffen al!
 11 Van maagdehoning vloeien uw lippen, o bruid! honing en
 melk is onder uw tong, en de geur uwer kleëren als Libanon's
 12 geur! Gesloten hof is mijn zustertje bruid! gesloten bron,

die in den Thalmoed voorkomt in den zin van: *ineensluiten*: *gebouwd als aaneenschuwend*, in terrassen, die geleidelijk glooiend in elkander overgaan. Het beeld is dan óf aan de glooiing van den hals, van den romp naar het hoofd toe langzaam smaller wordend, ontleend, óf aan den met sieraden omwonden hals, waardoor hij niet rechtdoor loopt, maar telkens plotse-linge verhoogingen vertoont. In die laatste opvatting is ook de volgende vergelijking duidelijk. — De Davidsburg wordt voorgesteld als behangen met de gouden en zilveren schilden der lijfwacht, en dus van buiten af reeds een prachtigen aanblik biedend. (Vgl. I Kon. 10,16).

5. De borsten worden, wat onderlinge gelijkheid en jeugdige frischheid aangaat, vergeleken met twee jonge tweelingshertjes; de boezem, waarop zich de borsten verheffen, met een bloemige weide waar twee hertjes weiden.

6. Reeds IZAK 'ARAMA neemt aan, dat hier Shoelammith het woord neemt, om den gloeienden lofzang Salomo's af te breken, die immers in zijne persoonsbeschrijving niet meer bleef bij algemeen zichtbare lichaamsdeelen, maar, hare borsten beschrijvend, dreigt indecent te worden. Het wordt haar in Salomo's nabijheid te gevaarlijk en half schertsend zegt zij: als gij zoo voortgaat, ga ik heen, voordat het nog donker wordt (het is dus reeds namiddag) en zoek de eenzaamheid der tuinen, om uwe ongepaste vleierij te ontkomen. Onder den *myrrheberg* en den *wierookheuvel* is dan de lustuin bij Salomo's paleis te verstaan. — *אך לי* beteekent: *heengaan*, niet: *gaan wandelen*. — Legt men deze woorden Salomo in den mond, dan komt deze uitdrukking niet tot haar recht en zijn de beelden veel zwakker, dan de voorafgaanden en volgenden. Vgl. ook 5,13, waar Shoelammith den beminde beschrijft.

7. Die zedigheid trekt Salomo te meer aan en „*geen gebrek*, noch lichamelijk, noch zedelijk, *is aan u*” roept hij uit.

8. Samen zullen wij den Libanon bestijgen en afdalend het heerlijke panorama genieten. Hier voor het eerst noemt hij haar *bruid*, *כלה*, de door het huis van haren echtgenoot *opgenomene* = *כלולה*, van *כלל*, omvatten, inhouden, (evenals *הלה* = *הלולה*, het doorstokene, *broodkoek*). Het woord

ה יאלף המגן תלוי עליו כל שליטי הגבורים: שגני שרדך בשגני
 יעפרים תאומי צביה הרעים בשושנים: ער שיפוח היום
 ונסכו הצללים אלך לי אלתר המור ואל-גבעת הלבונה:
 ובלך יפה רעיתי ומום אין בך: אתי מלבנון בלה אתי
 מלבנון תבואי תשורי | מראש אמנה מראש שגיר וחרמון
 ממענות אריות מהררי נמרים: לבבתני אחתי בלה
 ילבבתני באחד מעיניך באחד ענק מצורניך: מהיפו רדיך
 אחתי בלה מהטבו רדיך מיון וריח שמניך מכל-בשמים:
 נפת תפאנה שפתותיך בלה רבש וחלב תחת לשונך וריח
 י שלמתיך בריח לבנון: גן | געול אחתי בלה גל | געול

לאת
 ה

beteekent eigenlijk: *schoondochter*, de verhouding aangevend tusschen de jonge vrouw en de familie van haren echtgenoot; vandaar: *bruid* en *jong-gehuwde vrouw*; de zin is dus: ik heb u iets beters te bieden, dan de eenzaamheid van den myrrheberg; zijn wij eenmaal getrouwd, dan trekken wij ons terug in de eenzaamheid van den Libanon en genieten daar van de heerlijke trotsche vergezichten, waarin gij dan geheel mijn land aan uwe voeten zult zien. De namen *אמנה שגיר*, *אמנה שגיר* duiden deelen van Libanon en Antilibanon aan. (Vgl. SCHWARZ, Palaestina). — *נמרי*, *Panther*, eig. de *gelekte*. — *תשורי*, *zult gij uitzien*, als Num. 23,9.

9. *לכברני*. De Pi'el van werkw. die van namen van lichaamsdeelen gemaakt zijn, beteekent niet alleen: *wegnemen*, maar ook: *wonden*. *Het hart wegnemen* is in het Hebr. = van verstand berooven (vgl. Hos. 4,11). Hier is de zin: *gij hebt mijn hart gewond* = gij hebt mij geheel gevangen genomen, *בארד ענק*, door één van uw oogen reeds = door een enkelen blik; *ענק*, door de sierlijkheid en den goeden smaak, waarmede gij uwe sieraden draagt; *ענק*, eig. *ketinkje*. — *אחתי בלה*. Hij kan haar niet *כלתי*, noemen, wat: *mijne schoondochter* zou beteekenen; hij noemt haar *zijne zuster*, daar zij, als *כלה*, *dochter zijner moeder* is geworden. Anderen zien in de uitdrukking een aanduiding van de reinheid der bruid: *mijn zusterlijke bruid*.

10. *יפו*, uiterlijk: *schoon*; *טבו*, innerlijk: *goed*.

11. *נפת*, van zelf uit den honingraat druipende honing, *maagdehoning* druppelt van uw lippen, als ik ze kus; en *onder uw tong*, die liefde-woordjes fluisert, schijnt slechts *melk en honing* te zijn; alles is even zacht en zoet, wat uwe tong uitspreekt. De geur der kleeders is als de heerlijke verkwikkende zoete kruidengeur van den Libanon; vgl. Gen. 27,27.

12. Rein, ongerept is mijn bruid; als een gesloten hof waarin niemand, buiten den eigenaar, toegang heeft. — *גל*, een omheinde ruimte, *גל*, ver-want met *גלה*, (Recht. 1,15) *bron*, van zich naar de oppervlakte *wentelend* water; *עין*, een *waterwel*, die als een oog straalt in de vlakte.

- 13 een verzegelde wel! Wat gij doet spruiten... granatenpark met kost'lijke vruchten, — slechts Cyprus- en nardus-bloemen.
 14 Nardus en crocus, calmus, kaneel, met allerlei wieroekgeboomte; myrrhe en aloë-soorten, met alle meest eed'le spece-
 15 rijen! Een wel voor tuinen, een bron van levend water,
 16 neerstortend van den Libanon." „Waak op dan, Noorder wind, kom toch, gij wind van 't Zuiden! waai koelte door mijn tuin, dat stroomen zijne geuren; moog' komen mijn vriend in zijn hof, en eten zijn kost'lijke vruchten!" —

V.

- 1 „Ben gekomen in mijn gaarde, mijn zuster! heb geplukt er mijn myrrhe en mijn balsembloesem, heb gegeten mijn honingraat met mijn honing, heb gedronken mijn wijn met mijn melk! Eet dus, vrienden! drinkt en bedrinkt u, gezellen!"
 2 „Ik ben in slaap, maar mijn harte — het waakt; de stem mijns beminden, hij klopt! „Maak mij open, mijn zusje, mijn liefste, mijn duifje, mijn brave! want mijn hoofd is vol dauw, mijne
 3 lokken van vallende nacht'lijke droppels!" „Heb mijn lijfkleed uitgetrokken, hoe zou ik het dan aandoen weer? ik heb

13. **שלחך**, eig. *wat gij uitzendt* uit den bodem, — wat in uwen hof groeit is — al wat tot het einde van vs. 14 volgt. — פירט, een omheind park, vooral van exotische sier- en geurplanten.

14. **ברכם**, crocus, Indische *saffraan* (wat eig. in het Arabisch *gele* geur-bloem of verfstof beteekent). — קנה, specerijriet, calmus, zie Ex. 30,23.

15. Een *wel*, die tuinen drenkt en dus haar plaats vervult; een *bron van levend water*, die nimmer opdroogt, en wel van water, dat in wilde vaart van den Libanon zich neerstort, altijd frisch en kristalhelder.

16. Shoelammieth duidt aan, dat zij bereid is den geliefde te volgen, maar eerst moet zij zich voorbereiden hem waardig te ontvangen. Zij werkt de vergelijking met een tuin nader uit. Komt, winden uit Noord en Zuid, koude en warmte brengend, waait beurtelings zacht door den tuin en brengt daar koelte, en door het zacht heen en weer wiegelen der boomen spreiden zij al hun geuren door den hof; dan eerst kan mijn beminde in den hof komen en genieten wat daar groeit! — Beeld voor de voorbereiding der bruid tot den huwelijksdag, vgl. Esther 2,12.

HOOFDSTUK 5,1. Het huwelijk is gesloten, — de vereniging der geliefden heeft plaats gehad, — stelt Salomo zich voor. Hij neemt de laatste woorden van Shoelammieth als uitgangspunt en zegt: thans is het doel bereikt — ik ben als het ware reeds met mijne bruid vereenigd — daarom, vrienden! die in de bruiloftszaal aan den bruidsdisch zijn gezeten, eet, drinkt en viert feest! — ארירי, in de Mishna een gewoon woord voor: *plukken*. **בשמי** van **בשם**; van **בשם** zou het **בשמי** luiden. **בשם**, algemeen: *het welriekende*, **בשם**, speciaal: de *balsemstruik*. Plukken, eten, drinken, =

י מענין התום : שלחך פרחם רמונים עם פרי מגדים כפרים
 יי עם נרדים : נרד ! וכרפם קנה וקנמון עם פלעצי לבונה
 יי מר ואהלות עם כלראשי בשמים : מענין גנים פאר מים
 יי חיים ונזלים מן לבנון : עורי צפון ובואי תימן הפיחי גני
 ילו בשמי ובא דודי לגנו ויאכל פרי מגדיו :

ה

י באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי
 עם דבשי שתיתי יני עם חלבי אכלו רעים שתו
 י ושכרו דודים : אני ישנה ולבי ער קול ! דודי דופק פתחי
 י אחתי רעתי יונתני תמתי שראשי נמלא טל קוצותי
 י רסיסי לילה : פשמתי אתפתנתי איככה אלבשנה רחצתי

genieten van wat de hof = Shoelammieth's schoonheid, te genieten geeft. — יערי van יער = יערה, I Sam. 14,27, is de *honingraat*, hier: de versche, nog in den honingraat zich bevindende honing. — Anderen meenen, dat tusschen 4,16 en 5,1 de bruidsnacht is verlopen en ons vers den morgen ná het huwelijk is gezegd. — רעים, vrienden, *beminden*, anderen: *bedrinkt u aan liefde*, דודים, als afgetrokken zelfst. naamw.: *liefsblijken*, niet waarschijnlijk, daar immers wel Salomo, niet echter zijne vrienden liefsblijken ontvangen.

Vierde deel: het huwelijksleven, eene storing der liefdevolle wederzijdse toewijding, en het hervinden der liefde, 5,2—6,9.

2. „Ik slaap, maar mijn hart waakt,” verleden tijd, in levendigen stijl door een tegenwoordig deelwoord uitgedrukt; v. s. = ik droomde; — zij droomt, dat haar beminde 's nachts van een verren weg terugkeert en vraagt binnen gelaten te worden. — ארירי, *mijn zuster* = mijn vrouwtje; vgl. het apocriefe gedeelte der vertaling der Septuaginta Esther 5,1: *wat is het, Esther? Ik ben uw broeder!* — רמתי, *die geheel* en uitsluitend mij toebehoort.

3. Toen antwoordde ik, — vertelt zij — „ik kan u niet de deur openen, ontkleed lig ik reeds te bed”; כרמתי, het kleed, dat men op het bloote lichaam draagt, onderkleed, van כרם, *vlas*. Het pas afgelegde en gladgestreken kleed wil zij niet meer kreuken, de nauw gewassen voeten niet bevuild. Als landmeisje voelt zij zich weer, die bij dag barrevoets loopt en dus 's avonds de voeten wascht. Zoo ziet zij in den droom, hoe zij de liefde van haren bruidegom op minder hoogen prijs stelt — zij ontziet een kleine opoffering — maar nauwelijks uitgesproken, heeft zij al berouw over hare woorden.

mijn voeten reeds gewasschen, hoe zou ik ze weer gaan be-
 4 morsen?" "Mijn beminde steekt zijn hand door het luikje, —
 5 en mijn binnenst' kwam in oproer wegens hem! Stond van
 zelve nu op, om mijn vriend de deur te oop'nen; en mijn
 handen, zij dropen van myrrhe, — en mijn vingers van myrrhe,
 6 die vloeide over de grepen van 't slot! Nu opende ik mijn
 geliefde de deur — maar mijn lief was zich omwendend henen
 gegaan! — mijn ziel was ontvloden bij zijn spreken! — nu
 zocht ik hem, maar vond hem niet; nu riep ik hem, en hij
 7 antwoordde niet! Mij vonden de wachters, die rondgaan de
 stad; zij sloegen mij, wonden mij; namen mijn bovenkleed
 8 weg van mij, de wachters van de muren! — Ik leg een
 eed u op, gij dochters van Jerusalem! als gij vinden mocht
 mijn lief, wat zult gij mededeelen hem? "Dat ziek van
 9 liefde ik ben!" — "Wat is uw liefste meer dan and'rer lief,
 gij schoonste van de vrouwen? Wat is uw liefste boven and'rer
 10 lief, dat zoo gij ons bezweert?" "Mijn liefste schitterend wit
 11 en rood, boven myriaden verheven! Zijn hoofd is het kost-
 baarste zuiverste goud, zijn lokken als heuvel aan heuvel,
 12 zoo zwart als de veeren van raven! Zijn oogen als duiven bij
 waterbeeken, zich badend in melk, rechtzittend in hun kas.

4. De bruidegom wil zelf eene poging doen om de deur te openen, hij steekt zijn hand door het gat; דור, een luikje in de deur, om te zien, wie er buiten staat, boven den grendel. — מן הרור, van de opening uit naar binnen toe; wij: door de opening. — ומעי הרור, mijn ingewonden dreunen, zijn in opgewonden beweging; עליו, wegens hem, door de dringende liefde, die hij toont.

5. Myrrhe was waarschijnlijk de zalfolie, waarmede Salomo, toen hij aan de deur stond, gezalfd was. Bij zijne poging om te openen, was zoo-
 veel myrrhe afgevloeid op het slot, dat Shoelammieth, nu zij openen gaat, haar handen en vingers als druipend ziet van de myrrhe, die nog kleeft aan de grepen, handvatsels van den grendel, sluiting, slot. Anderen verklaren het als: van zelve uitvloeiende myrrhe = מן הרור Ex. 30,23; — nog anderen: vloeiende myrrhe, in tegenstelling met drooge stukjes myrrhe; dit staat echter in niets genoegzaam aangegeven. Het waarschijnlijkste komt mij voor, dat עבר in verband met de volgende woorden gelezen moet worden: myrrhe, die van het luikje af naar beneden was gevloeid over de greep van het slot.

6. Als zij nu opent, is de beminde er niet meer; רמק, hij heeft zich omgewend en is heengegaan. En toch, zegt zij, toen hij sprak en toegang vroeg, bestierf ik het bijna van verlangen — het is een tusschenzin waarin zij haren zielstoestand beschrijft en reden geeft van haar verder gedrag; daarom gaat zij hem zoeken, zonder hem nochtans te vinden.

7. Zij zoekt den beminde in de stad, het is dus niet een herder, maar Salomo zelve. — יריר, v. s. sluier, v. a. een omhullende bovenmantel. Zij houden haar voor eene ontuchtige en grijpen haar aan; om te ontkomen laat zij haar bovenkleed in hunne handen, evenals Josef Gen. 39,12.

8. Den geliefde niet vindend, bezweert zij de dochteren der stad hem,

י את־רגלי אי־ככה אִטְנַפֵּם : דוֹרֵי שְׁלַח יְדוֹ מִן־הַחֹר וּמְעִי
 הִי הָמוּ עָלָיו : קָמְתִי אֲנִי לִפְתַּח לְדוֹרֵי וַיְדִי נִטְפֹר־מִזֹּר וַאֲצַבְעֵתִי
 י מִזֹּר עֵבֶר עַל כַּפּוֹת הַמִּנְעוּל : פָּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹרֵי וּדְוִי
 חֲמִק עֵבֶר נִפְשִׁי יֵצֵאָה בְּרַבְרֹו בְּקִשְׁתִּירוֹ וְלֹא מִצֵּאתִירוֹ
 י קָרָאתִיו וְלֹא עֲנָנִי : מִצֵּאֲנִי הַשְּׂמָרִים הַפְּכָבִים בְּעִיר הַכּוֹנִי
 הִי פִצְעוֹנִי נִשְׂאוּ אֶת־רַדְרֵדִי מֵעָלַי שְׂמָרֵי הַחַמּוֹת : הַשְּׂבַעֲתִי
 אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם־תִּמְצְאוּ אֶת־דְּוִי מִהִתְגַּדְדוֹ לוֹ
 ט שְׁחֹלֵת אֶהְבֶּה אֲנִי : מִהַדְּוֶרֶךְ מִדּוֹר הַיָּפֶה בְּנָשִׁים מִהַדְּוֶרֶךְ
 י מִדּוֹר שְׂפָכְרָה הַשְּׂבַעֲתֵנוּ : דוֹרֵי צֶה וְאֶדּוּם דָּגוּל מִרְבֵּבָה :
 י״ב רֹאשׁוֹ פָתַם פֹּו קִוְצֵרְתִּיו תִּלְתְּלִים שְׁחָרוֹת בְּעוֹרֶב : עֵינָיו
 כִּיּוֹנִים עַל־אֶפְיָקֵי מַיִם לְחֵצוֹת בְּחֶלֶב יִשְׁבוֹת עַל־מִלְאֵאת :

als zij hem mochten ontmoeten, haar toestand bekend te maken. Vraag en antwoord in directen vorm gegeven, zooals men een kind een hood-
 schap opdraagt. — ען, hier niet inleiding van een negatieve eed na השכתי, maar in den gewonen zin van: wanneer.

9. Wij willen hem gaarne zoeken, maar willen weten, waarin hij zich
 boven anderen onderscheidt, dat gij zoo verlangend naar hem zijt! מריר =
 meer dan andere beminden; het meervoud zou echter in den zin van
 liefdebtijken kunnen worden opgevat, — wat heeft uw beminde voor minne-
 kozen? — wat te zinnelijk zou zijn; daarom hier het enkelvoud als
 collectief. — השבעתינו, 2de pers. mann. voor vrouwelijk: השבעתינו.

10. צה, blinkend wit, een eigenschap van schoonheid; de witte tint van
 de huid; יארום en donker rood is zijn bloed, dat ook zijn huid een tint
 meedeelt; een teeken van gezondheid. — דגול, letterl. met een vaandel voor-
 zien; de vaandelstok wordt hoog opgeheven; vandaar: verheven, hoog-
 uitstekend; anderen: uit een troep soldaten uitgekozen; רבבה, eene zeer groote
 menschenmassa.

11. כתם כו, twee woorden, die beiden sijn goud beteekenen; v. s. is het
 beeld ontleend aan den edelen bouw en de fiere houding van het hoofd;
 volgens RASHIE aan den schitterglans van het hoofdhaar, volgens anderen
 van het hoofdwindsel, met kostbare steenen versierd. — תלתלים, KIMCHIE:
 verdubbeling van תל, hoop, — hoopje aan hoopje = in krulletjes op het
 hoofd; RASHIE: van תלה, hangend, als neerhangend loof; EWALD = לולים,
 Jes. 18,5, en dus: wijnranken. — Het haar is in lokjes gekruld en van
 den nek naar den schedel gezien, staat lokje naast lokje; een tweede beeld
 beschrijft eerst de kleur van het haar.

12. De oogen lijken in zachten glans en schittering en beweeglijkheid
 op de duiven, die aan de waterbeek water likken, voortdurend zich ver-
 plaatsend en heen en weer huppelend. De pupillen zwemmen in het oog-